

Začel je mahati z britvijo kakor bi mu jih hotel res porezati.

In iznova so se ulile solze in že tretjič danes se je slišal v dolnjem koncu vasi njegov glasni „ojej“. Jakcu je bilo to dovolj, da ga je podražil. Spravil je britev v žep in rekel:

„Le tiho bodi! Saj so še vsi.“

In ko je Luš videl, da ima še vse gümbe na hlačah, tedaj mu je usahnil studenec solz. . .

Šel je domov, vendar pri pravi volji ni bil ves dan takrat . .

* * *

Še mnogo bi vam lahko povedal takih-le iz življenja Mežnarjevega Lojzka, a za danes naj zadostuje. Bom pa drugič še kaj več. . .

Kaj so nam pripovedovali naš dedek?

(Spisal Z o r á n.)

11. Blagica in trije bratje-vrani.

starodavnem času, ko se je še koj uresničila vsaka beseda, ki so jo rekli stariši svojim otrokom, je živela mati, ki je imela tri sine in hčerko Blagico.

Nekega dne je pekla gibanco. Otroci so sedeli v kuhinji na pragu in so željno pričakovali gibance. Na njo so bili mati nadevali sira, vrhnje in tudi nekoliko meda; in kateri otrok se ne veseli medene gibance! V kuhinji pa so bili otroci materi na poti, toraj so poslali Blagico po škafo vode, dečke pa v sobo. Blagica je koj ubogala, dečki pa so še obseleli na pragu.

„Kaj boste tukaj v nadlego“, dejala je mati nevoljna, ker niso hoteli ubogati, „v sobo pojdite, lakote, saj boste menda počakali, da se speče!“

Dečki so šli v sobo, a bili so nakrat strašno lačni, ker uresničila se je materina beseda, bili so „lakote“. Ko je prinesla mati pečeno gibanico na mizo, da bi jo razrezala, planili so dečki nad njo, jo kar z rokami raztrgali ter požirali cele kose. Začudena jih je gledala mati in rekla je jezno: „Ali ne boste počakali, da vam jo razrežem? Saj vendar ne boste sami cele pojedli, vrani!“

V hipu so dečki zakričali, nad mizo so zafrfotali trije vrani, in — dečkov ni bilo nikjer več. Uresničila se je materina beseda, bili so vrani. Zleteli so skozi odprto okno vun in milo zakrokali. Mati se je zavedela, da je lastne otroke zaklela; zgrudila se je na stol in bridko jokala.

Vrani so zunaj plaho letali semtertja, kakor bi ne vedeli, kam bi naj zleteli. Ko so ugledali Blagico, ki je nesla vodo, zleteli so k njej in letali okrog nje, kakor da se hočejo posloviti od nje. Začudena jih je gledala, da so tako domači ti vrani in da letajo baš okoli nje.

Djala je škaŕ v kuhinjo in vstopila v sobo; hotela je namreč povedati bratom, da letajo zunaj zelo krotki vrani. — Bratov ni bilo nikjer; mati je še vedno sedela na stolu, si pokrivala z rokama obraz in ihtela, na mizi pa so ležali kosi in koščki raztrgane gibance.

„Mati, mati“, rekla je Blagica, „zunaj letajo trije vrani, a so tako krotki, da bi jih lahko kar z roko prijela. Ne, tako domačih še nisem videla...“ Mati pa je še bolj jokala.

„Kaj jokate, mati? Ali so vas bratje razjezili?“ vprašala je Blagica sočutno.

Mati pa je huje in huje jokala.

Vrani so obletali zunaj vse, hlev, škedenj itd. in se poslovili od vsega. Prileteli so še na okno, zafrfotali s perutnicami, se dvignili visoko pod nebo ter odleteli daleč, daleč.

Mati je povedala Blagici, kaj se je zgodilo, in tudi Blagica je bila žalostna. — Ljubih bratov ne bo več videla; Bog vé, kje se bodo morali klatiti po svetu in kako se jim bo godilo. Stradali bodo, in mraz jih bo mučil, roparske ptice jih bodo preganjale in ljudje jih bodo zalezovali. Ubogi bratje, kaj, če se kateri ponesreči... Žalost ji je polnila srce, in v vratu jo je nekaj tiščalo, kot bi jo bil kdo z vrvjo zavezal; udrle so se ji solze po licu in jokala je na glas.

„Mati“, je dejala, „jaz pojdem za njimi. In če treba, prehodim ves svet, samo, da jih najdem in rešim.“

„Ljubo moje dete“, rekla je mati nekoliko utolažena, ker v srcu ji je vstajala nada, da se Blagici posreči, da reši brate, „idi! Bog te čuvaj in privedi vas vse zopet nazaj v naročje vaše žalostne matere.“

Hodila je dolgo po svetu. Povsod je povpraševala, so li videli tri krotke vrane, a nikdo jih ni bil videl, nikdo ni vedel ničesa o njih.

Prišla je v velik gozd in hodila je po njem že tri dni, ne da bi prišla iz njega. Živila se je le z jagodami, ki si jih je natrgala. Prišla je do starega hrasta, ki je bil tako debel, da bi ga sedem mož ne obseglo; bil je votel in spodaj je bila luknja vanj. Ker je že bilo proti večeru, zlezla je v duplo. Kako se je začudila, ko je prilezla noter! Bila je v kuhinji; v enem kotu je bila miza, pri njej so bili trije stoli, in v drugem kotu je bila peč s kuhinjsko opravo. V enem kotu je bila lestva, in po nji je šla navzgor. Prišla je v sobo; tukaj so bile tri postelje in omara za obleko. Odprla je omaro in našla je obleko — svojih izgubljenih bratov.

Srce ji je bilo veselja. Da, našla jih je, našla je brate, svoje nesrečne zaklete brate. Rešila jih bo, naj velja, kar hoče. Hitro jim je postelje zrahljala in pometla po sobi. Šla je po lestvi nazaj v kuhinjo, skuhala večerjo in jo pripravila na mizo. Potem pa je urno-smuknila skozi luknjo zopet ven ter se je skrila v bližnji grm in čakala, kdaj se bodo vrnili bratje vrani. V

mislih si je že predstavljala oni veseli trenutek, ko privede brate rešene domov, ter poreče: „Mati, tu jih imate zopet, svoje ljube otroke!“

Nekaj je zadržalo v zraku, ozrla se je ter videla tri vrane, ki so prileteli. Spustili so se na tla in počivali pred luknjo.

„Ah, tako sem truden“, dejal je prvi, „ves dan sem letal okrog, pa — zastoj sem se oziral na vse strani. Rešitve ni in je ne bo za nas, reveže.“

„In jaz sem lačen“, tožil je drugi, „kako dobro nam je bilo doma.“

„Kako dolgo še“, je vzdihnil tretji, „kako dolgo še bomo zakleti. Zakaj smo mater ujezili ter jih nismo ubogali! Mogoče, da nikdar, nikdar več ne pridemo domov nazaj.“

Zlezli so v duplo, in Blagica, ki je vse slišala, je smuknila iz grma k hrastu ter prisluškovala. Ubogi bratje, kako so se ji smilili! Pomagati jim hoče, rešila jih bo na vsak način. Pritisnila je uho na hrast, da bi ji ne ušla nobena besedica. Slišala je, kako so bratje radostno vskliknili, da so našli večerjo pripravljeno na mizi in po kuhinji vse lepo pospravljeno.

„Rešitev je blizu“, je rekel najstarejši.

„Nekdo je bil tukaj“, dejal je srednji brat, „ki nas ima rad, ki nam želi dobro; a kdo?“

„Iščimo ga“, je vskliknil najmlajši, „iščimo, saj ne more biti daleč od tod.“

Že se je hotela Blagica oglasiti in zlesti skozi luknjo v duplo, ko je nakrat slišala, da je najstarejši vran rekel z žalostnim glasom: „Nič ne iščimo. Ali ne vesta, da smo vrani in da moramo vsakemu človeku, ki ga dobimo v kremplje, izključvati oči? Ali hočeta, da onesrečimo svojega dobrotnika ali svojo dobrotnico, ki nam je večerjo pripravila in vse tako lepo uredila po sobi? Beži človek“, je zaklical na glas, „beži, da se ti ne zgodi nesreča, ker kmalu pride ura, ko se nas poloti divjost. Pridi pa po solnčnem zahodu, takrat ne bomo zakleti, in se ti ne zgodi nič hudega.“

Komaj je izgovoril te besede, polotila se jih je divjost. Obupno so zakričali, držali s perutnicami ter iskali človeško sled. Prestrašena je zbežala Blagica v gozd in se je skrila v gosto grmovje.

Ko je solnce s svojimi zlatimi žarki zadnjič poljubilo vrhove dreves ter se skrilo za goro, prišli so iz hrastja bratje; bili so v človeški podobi. Blagica je vstala ter se je s trepetajočim srcem bližala hrastu, ker veselila se je svidenja in — bala se je. Našla je brate pred hrastom. Hiteli so ji naproti, jo veselo pozdravili in objeli.

„Ti si, Blagica“, so vskliknili, „o hvala Bogu, da si se prej skrila. Vsak večer se nas poloti divjost, da vse razdrapamo, kar nam pride v kremplje, potem se iznebimo zakletja in zopet postanemo ljudje. Zjutraj se izpremenimo v vrane ter moramo letati čez hribe in doline.“

Pripovedovali so ji, kako so prileteli semkaj, našli ta hrast in si napravili najpotrebnejše, da jim ni prehuda sila. In sestra jim je pripovedovala, kako žalujejo mati za njimi in kako jih je iskala križem sveta, ter dejala: „Veliko sem prestala, ko sem vas iskala, a vse rada pretrpim, samo da vas rešim.“

„O, zlata naša Blagica, ti nas hočeš rešiti?“, so rekli veseli vsi h kratu.

„Da, hočem vas, le povejte mi, kaj mi je storiti.“

Povedali so ji, da ne sme ni besedice izpregovoriti, da mora tri leta molčati, tako da jih reši.

Šli so v hrast ter si pripovedovali, kaj so doživeli. Ostala je pri njih, da jim je kuhala, pospravljala itd. Bratje so ji na večer, ko so postali ljudje, pomagali in stregli pri delu, če še ni mogla po dnevi vsega opraviti. Ko se jih je polotila divjost, je vselej zbežala v gozd ter se skrila. Živeli so složno in bratje so jo kratkočasili s tem, da so ji pripovedovali, kaj so doživeli na svojih izletih. Ona jim je prikimavala, se jim smejala, če se jim je pripetilo kaj smešnega; jih pomilovalno pogledala in pobožala, če se jim je pripetila kaka nezgoda, a izpregovorila ni besedice ne. To je bilo zelo mučno. Rada bi jim bila kaj povedala, rada jih kaj vprašala, a ni — smela.

Nekoč je pripovedoval najstarejši, da bi ga bil neki lovec skoraj ustrelil. Sedel je na vrhu smreke ter truden počival od daljnega izleta, kar zasliši pod seboj šum, ozre se ter zagleda lovca, ki je meril nanj. Prestrašen je vzletel, a v tem hipu je počila puška in kroglja mu je svrčala za las mimo repa. Če bi ne bil vzletel, bil bi ga lovec zadel in . . . Blagici je kar sapa zastala in sočutno mu je pogladila kodrasto glavico, ko je nehal pripovedovati. Kako rada bi ga bila potolažila, a ni — smela!

„Jaz sem danes tudi komaj odšel smrti“, pravil je srednji brat, „letel sem namreč čez morje. Nad mano višnjevo nebo, ki je bilo čisto kot ribje oko; pod mano zelena morska gladina, ki se je bliščala v stoterih barvah, ko so se lomili ob njej solnčni žarki; od daleč sem je plavala ladija liki golob, ki je razprostrl bele peruti: tako me je prevzel ta prizor, da sem se popolnoma zamaknil v to krasoto. Letal sem in letal ter se nisem mogel nagledati vse te lepote. Niti opazil nisem, da so se zbrali na obzorju črni oblaki. Grom me je predramil iz mojih sanjarij in prestrašen sem naglo letel proti kopnemu, da bi odšel nevihti; a ni bilo mogoče. Ulila se je ploha, kot bi iz škafa ulival, in od vetra razburkano morje je gnalo val za valom na vse strani. Veter je bil tako močen, da me je vrgel v peneče se morje. Plaval sem, si mislil tako malo počiniti ter nabrati novih močij za nadaljno borbo. Bil sem že od dežja itak moker, da je kar teklo od mene, pa še se pripodi val, ki me je tako oškropil, da sem se premočil do kože. Žalosten sem se oziral, ni li kje blizu skala ali ladija, kamor bi se rešil. Kar opazim, da se drvi velik val proti meni; zbral sem vse svoje moči ter prestrašen vzletel. In to je bila moja sreča. Val bi me bil gotovo zagrebel globoko v morje za — vedno. Zapazil sem ladijo, ki jo je vihar gonil po morju kot orehovo lupino. Vsedel sem se na jambor in se tako rešil strašne nevarnosti. Vihar se je kmalu zopet polegel, morje se je umirilo, in ladija je mirno plula naprej. Počini sem si ter si oddahnil od groznega straha, ki sem ga prestal, in ko je ladija prišla blizu kopne zemlje, sem vzletel in srečno priletel domov.“

Nato je pripovedoval najmlajši brat, kako je komaj ušel orlu, ki ga je hotel ugrabiti.

Blagica jih je pomilovala iz dna srca ter jim stregla kolikor mogoče, da jim je vsaj nekoliko olajšala težko stanje. In tako je mineval dan za dnem, teden za tednom.

Minulo je že skoraj leto dnij, kar je bila Blagica pri bratih, ko se je nekega večera zopet izprehajala po gozdu ob solnčnem zahodu, ko se je lotila bratov divjost. Nikdar, kar je gospodinjala bratom, ni videla razun njih žive duše, in to je bilo dobro, saj ni smela govoriti. Zelo se je torej začudila, ko je nakrat srečala lovca. Čez ramo je imel puško, ob strani pa lovski nož; spremljala sta ga dva velika psa.

Postal je ter jo vprašal, kdo je, kaj dela tukaj in kako je prišla semkaj. Ponudil se ji je tudi, da jo vodi iz gozda, če je zašla. A ni mu odgovorila, temveč je zbežala. — Tega lovca je odslej večkrat srečala. Vsikdar jo je kaj vprašal, a ni mu nič odgovorila; mislil je torej, da je mutasta.

Nekoč je prinesel s seboj papir in svinčnik ter jo je prosil, naj mu zapiše, kdo je, kaj dela tukaj in ali bi ne šla z njim.

Napisala je: „Ime mi je Blagica, ne želim iti z vami, tukaj delam pokoro, in samota se mi je priljubila.“

„Blagica si“, je rekel lovec, „to je lepo ime; gotovo imaš blago srce, ker so ti dali to ime. Jaz sem grof in imam na robu tega gozda veliko, lepo graščino. Pojdi z menoj, Blagica, bodi moja žena in dobro se ti bo godilo vse tvoje žive dni.“

Tukaj v gozdu je morala večkrat trpeti lakoto in žejo, dostikrat jo je zeblo, če je hlidel hladen veter, in prestati je morala mnogo drugih težav. Ali bi toraj ne bilo boljše, da gre s tem prijaznim lovцем, ki je bogat grof? Gospa bo, po belem gradu bo šetala, in ne bo je mučila nobena skrb. Že je mislila privoliti, a spomnila se je svojih ljubih bratov in svoje drage mamice, ki noč in dan žaluje za svojimi otroci. Ali bi mogla biti brez skrbi, ko so njeni bratje nesrečni in se joka njena mati? Vsak grižljej, ki bi ga pojedla, in vsak požirek, ki bi ga izpila, bi ji ogrenil življenje, ker bi jo spominjal, da ima ona vsega dovolj, a njeni bratje in njena ljuba mati pa silo trpé in bodo trpeli vse svoje življenje, ker jim ona, Blagica, ni hotela pomagati, ko bi bila lahko. Ali bi še bila „Blagica“ t. j. blaga deklica, če bi svojce zapustila, le da bi lahko ona živela brez skrbi? Ne, ne, proč s temi mislimi . . .

Mahnila je z roko, kot bi se jih hotela iznebiti, pokimala z glavo, da ne gre, ter zbežala.

Svoja dela je opravljala odslej zelo raztreseno. Bratje so jo skrbno vpraševali, je-li morda bolna, ali kaj ji je. Ona pa je le skimavala z glavo, da ni nič.

Kako rada bi jim bila potožila in povedala vse, da bi si bila olajšala srce, a revica ni smela.

Nekega večera, ko se je zopet morala sprehajati po gozdu, ker se je bratov bila polotila divjost, stopijo nakrat pred njo trije možje ter jo siloma denejo v zaprt voz in jo odpeljejo h grofu v grad.

Grof je bil zelo vesel, ko so mu pripeljali Blagico. Dal ji je najlepše sobe v svojem gradu za stanovanje ter ji nastavil krasna oblačila, da bi se

preoblekla; a ni se hotela, temveč v kôt je sedla ter bridko jokala. Nosili so ji najboljša jedila in vina, kar so jih premogli v gradu, a ona je jedla le toliko, da ni umrla lakote. Vedno je mislila na svoje brate in na svojo mater.

Nekoč je šla na izprehod v vrt in se je vsedla na klop. Prileteli so trije vrani, bili so njeni bratje. Eden se ji je vsedel na ramo, drugi na roko, tretji pa na krilo. Pravili so ji, kako so jo iskali že križem sveta ter da so slišali njen jok iz tega grada in so toraj vedno letali tukaj okoli, da bi jo videli, a zaman. Šele danes se jim je posrečilo, da so jo našli.

Gladila in božala jih je, pogledovala jih sočutno in — molčala. Kako rada bi jih bila tolažila, čeravno je bila tolažbe sama najbolj potrebna; rada bi jim bila povedala, da bi ž njim šla nazaj, da si ničesa bolje ne želi nego to, a ni — smela.

Od tega časa je zahajala večkrat na vrt ter se je kratkočasila z bratirvani. Pazila je, bi li ne mogla kje uiti, a ni ji bilo mogoče, ker je bil vrt okoli in okoli dobro ograjen.

Dekla je Blagico zatožila grofu, da je čarovnica, ker se pogovarja z vrani ter občuje ž njimi. Grof se je hotel sam prepričati in ko jo je nekega dne videl, da so res prileteli trije vrani k njej, katere je božala, in kateri so govorili, je bil prepričan, da je Blagica čarovnica. Dal jo je zapreti v temno ječo, ter ji rekel: „Tukaj delaj sedaj pokoro, kakor si se mi nalagala, da si jo v gozdu delala! Dokler ne izpregovoriš, boš zaprta.“

V ječi se ji je zelo hudo godilo. Ležati je morala na trhli slami in hrano je dobivala zelo slabo. Ves dan ni prisijal solnčni žarek v ječo, temveč biti je morala v vedni temi.

„Izpregovori le eno besedico, da si nedolžna“, ji je šepetal neki glas, in rešena boš takoj vseh muk; zopet boš stanovala v lepih sobah, zopet se boš lahko sprehajala v solnčnem svitu po lepem vrtu in zopet boš imela vsega dovolj, česar koli si boš poželega.“

A zmislila se je na uboge brate in na žalostno mater ter je vse voljno trpela.

Bila je zelo dolgo v ječi in nekega dne so jo poklicali iz nje ter so jo peljali na polje, kjer je bila pripravljena velika grmada. Okrog nje je bilo zbranih dosti gospodov in veliko ljudstva. Izmed gospodov je stopil grof pred Blagico in rekel: „Sodniki tukaj“, pokazal je na gospode, „so te obsodili na smrt; na tej-le grmadi boš sežgana, ker si čarovnica. Jaz sem prosil za te in izprosil, da se smeš zagovarjati, toraj govori, če ne . . .“

Blagica se je zgrudila na tla, si pokrila obraz z rokama ter bridko zajokala.

Tako mlada in mora umreti, strašno umreti! Toliko je že prestala, odpovedala se je grofovemu bogastvu, ki ji ga je ponujal, v ječi je že zdihovala in vse zaman. Ne, ne, ne sme umreti, saj se lahko reši strašne smrti, povedala bo vse, povedala, kako ji je mati zaklela brate, katere bi rada rešila, da torej ona, Blagica, ni čarovnica. — Pa ne, kaj bi počeli ubogi bratje in žalostna mati, če bi izpregovorila! Vse svoje žive dni bi bili zakleti in nesrečni, in mati bi jokali neprestano ter bi morali prezgodaj leči v grob, ker bi otrok ne bilo nazaj. „Prestati hočem vse muke“, si je mislila, „samo da rešim brate in utolažim mater.“

Vstala je ter srčno stopila na grmado. Vsi so strmeli; menili so, da se bo zagovarjala, a ni se hotela. Že so hoteli užgati grmado, kar prijezdijo trije jezdeci, ki so že oddaleč mahali z robci in klobuki.

„Počakajmo“, so dejali sodniki, „da vidimo, kake novice prinesó ti jezdeci.“ Blagica je koj spoznala jezdece, bili so njeni bratje.

Vpili so že od daleč: „Nedolžna je, nedolžna!“ in ko so prijezdili, so povedali, da so bili zakleti in da je Blagica molčala, da bi jih rešila.

„Ljuba sestra“, rekli so Blagici, „baš sedaj so pretekla tri leta, odkar si molčala. Rešeni smo, in rešena si tudi ti.“

Vzeli so Blagico raz grmado, in vsi so se ji čudili ter jo slavili, da je bila tako stanovitna in da je tako zelo ljubila mater in brate.

Grof jo je vzel za ženo; poslali so po mater, ki je bila neizmerno vesela, ko je videla zopet svoje otroke, in obhajali so veselo gostijo.

Vsem se je prav dobro godilo, najbolje pa Blagici, ker grof je bil neizrečeno bogat in dajal ji je vsega, česar si je le želela. Tako je bila obilo poplačana za vse muke, ki jih je prestala, ker je mater in brate tako zelo ljubila; pa večni Bog, ki ji je dal že na tem svetu srečo in zdravje, jo je po smrti v nebesih gotovo tudi poplačal za njeno ljubezen.

Iz zaklada naših pregovorov.

20. Sova senici pravi glavana.

Ta pregovor se gostokrat sliši v življenju. Vzeta je iz naravoslovja. Sova in senica sta si sicer kaj malo podobni in stojita precej narazen v učni knjigi: le glavi imata obe jako debeli. Ko bi bilo v tej razmerno veliki glavi tudi več z modrostjo napolnjenih možganov kakor v drugih glavah, bi to še ne bila tolika napaka, marveč še spoštljivo bi se opozarjalo na to posebnost, češ zato sta bolj glavati, ker sta tako zelo učeni. A skušnja priča nasprotno: senica je dovelj butalasta, sova je pa že prišla v pregovor zaradi neumnosti; če namreč vidimo kakega precej nerodnega in topega človeka, pravimo, da stoji in gleda, kakor „čuk“. — Pa tudi to je pri našem pregovoru le bolj postranska reč; poglavitno je to, da si upa grda sova, ki ima sama tako debelo bučo, senici očitati isto napako, češ, da je glavana, t. j. tica s predebelo glavo. — S tem pregovorčkom se torej lahko prav primerno ponagaja vsakemu, ki drugim očita napake in pregrehe, katere ima sam, morda še v večji meri. Čujte vzgled.

Šel je grbast človek zjutraj na vse zgodaj po cesti in srečal znanca, ki je bil na eno oko slep. Ta ga potiplje za grbo ter zbadljivo reče: „Kaj, tako zgodaj neseš v mlin?“ Oni mu pa položi prst na slepo oko in odgovori: „Čuda, da vidiš, ko si odprl še le eno okno!“

Rebus.

(Priobčel Mirko M.)

A f' k k k

(Odgonetka in rešitev in imena rešilcev v prih. listu.)

Uganka.

(Priobčel Mirko M.)

Zveseli te prvo rado
Ker prijetno krog duhti,
A nedolžno drugo mlado
Temu slično se ti zdí.
Združi zdaj oboje to,
Na celoti prvo bo.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76. v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržiš. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.